

Postanowienie z dnia 11 lipca 2000 r.

I PZ 45/00

Postanowienie oddalające wnioski o ustanowienie pełnomocnika z urzędu celem wniesienia kasacji podlega na żądanie strony kontroli Sądu Najwyższego rozpoznające zażalenie na postanowienie o odrzuceniu kasacji (art. 393¹⁸ i art. 393¹⁹ w związku z art. 380 KPC).

Przewodniczący SSN Teresa Flemming-Kulesza, Sędziowie SN: Józef Iwulski, Andrzej Kijowski (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 11 lipca 2000 r. sprawy z powództwa Katarzyny J. przeciwko Prokuraturze Okręgowej w Z.G. o przywrócenie do pracy, na skutek zażalenia powódki na postanowienie Sądu Okręgowo-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Zielonej Górze z dnia 13 kwietnia 2000 r. [...]

p o s t a n o w i ł :

o d d a l i ć zażalenie.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Okręgowo-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Zielonej Górze postanowieniem z dnia 13 kwietnia 2000 r. odrzucił kasację, którą Katarzyna J. wniosła od orzeczenia tegoż Sądu z dnia 18 lutego 2000 r. [...], oddalającego jej skargę o wznowienie postępowania zakończonego przed tym Sądem prawomocnym wyrokiem z dnia 18 maja 1998 r. [...] w sprawie przeciwko Prokuraturze Wojewódzkiej w Z.G. o przywrócenie do pracy na stanowisku inspektora do spraw płacowych. W motywach postanowienia odrzucającego kasację Sąd Okręgowy wskazał, że została ona wniesiona bez zachowania przymusu adwokacko-radcowskiego z art. 393² § 1 KPC, a poza tym z naruszeniem miesięcznego terminu z art. 393⁴ KPC, gdyż odpis wyroku z uzasadnieniem otrzymała strona w dniu 9 marca 2000 r., a przedmiotową skargę zło-

żyła w dniu 10 kwietnia 2000 r. Kasacja podlegała zatem odrzuceniu z mocy art. 393⁵ KPC.

Na powyższe postanowienie zażaliła się powódka, zarzucając w szczególności „rażące naruszenie art. 8 KP, a w związku z art. 300 KP art. 5 KC, art. 115 KC, art. 395⁵ KPC oraz art. 36 i 176.1. Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej” oraz domagając się na tej podstawie uchylecia zarówno orzeczenia odrzucającego kasację, jak też orzeczeń oddalających wnioski o ustanowienie adwokata z urzędu. W uzasadnieniu zażalenia podniesiono, że dzień 9 kwietnia 2000 r. był niedzielą, więc zgodnie z art. 165 § 1 KPC w związku z art. 115 KC termin do złożenia kasacji upływał w dniu następnym. Naruszenie wymogu z art. 393² § 1 KPC nastąpiło natomiast wskutek odmowy ustanowienia pełnomocnika z urzędu, mimo iż skarżąca korzysta z ustawowego zwolnienia od kosztów sądowych, a stosownymi oświadczeniami wykazała, że bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny nie jest w stanie ponieść kosztów zastępstwa procesowego z wyboru (art. 117 § 2 w związku z art. 113 § 1 KPC).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie podlega oddaleniu, nawet jeśli skarżąca trafnie skądinąd wywodzi, że kasacja wniesiona została z zachowaniem miesięcznego terminu określonego w art. 393⁴ KPC. Co prawda wyrok oddalający skargę o wznowienie postępowania został stronie wraz z uzasadnieniem doręczony w dniu 9 marca 2000 r., lecz koniec miesięcznego terminu do wniesienia kasacji przypadł na niedzielę, czyli na dzień ustawowo wolny od pracy, więc wspomniany termin upływał dopiero w dniu następnym, w którym skarga została rzeczywiście złożona w Biurze Podawczym Sądu Okręgowego. Mimo to kasacja jest niedopuszczalna z powodu wniesienia jej osobiście przez skarżącą, która nie posiada kwalifikacji prawniczych określonych w art. 393² § 2 KPC, więc powinna respektować przymus zastępstwa adwokacko-radcowskiego, przewidziany dla tej czynności przez art. 393² § 1 KPC. Przymusu tego nie uchyła również odmowa uwzględnienia wniosku strony o ustanowienie dla niej pełnomocnika z urzędu, co w niniejszej sprawie nastąpiło postanowieniami Sądu Okręgowego z dnia 18 i 24 lutego oraz z dnia 14 marca 2000 r. Trzecie z tych postanowień zapadło więc już po otrzymaniu przez powódkę odpisu wyroku z dnia 18 lutego 2000 r. wraz z uzasadnieniem, które na jej wniosek doręczono w związku z zapowie-

dzią wniesienia kasacji. Mimo to Sąd nie uznał, iżby majątkowa i osobista sytuacja powódki uzasadniała ustanowienie dla niej pełnomocnika z urzędu.

Powyższa ocena została wyrażona w postanowieniu, na które nie przysługiwało zażalenie, chociaż orzeczenie to miało bezpośredni wpływ na kwestionowane rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego. Postanowienie oddalające wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu celem wniesienia kasacji podlega jednak na żądanie strony kontroli Sądu Najwyższego „przy okazji” rozpatrywania zażalenia na postanowienie odrzucające kasację (art. 393¹⁸ i art. 393¹⁹ w związku z art. 380 KPC). W odniesieniu do tej kwestii należy zauważyć, że wbrew sugestiom skarżącej nie ma w Kodeksie postępowania cywilnego normy nakazującej sądowi czy choćby upoważniającej go do ustanowienia pełnomocnika z urzędu tylko dlatego, że strony nie stać na opłacenie należnego mu honorarium. Ustanowienie pełnomocnika z urzędu zależy od uprzedniego zwolnienia strony od kosztów sądowych (art. 113 i 117 KPC), które nie obejmują jednak wspomnianego honorarium i ograniczają się do opłat sądowych oraz zwrotu wydatków. Taki sam zakres mają ustawowe zwolnienia od kosztów, obejmujące między innymi dochodzenie pracowniczych roszczeń ze stosunku pracy (art. 463 KPC i art. 263 KP). Wynagrodzenie adwokata lub radcy prawnego mieści się natomiast w szerszym pojęciu kosztów procesu (art. 98 § 3 i art. 99 KPC).

Jeżeli więc osoba korzystająca z ustawowego zwolnienia od kosztów sądowych chce się ponadto ubiegać o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, to musi wykazać, że bez uszczerbku dla utrzymania swojego i rodziny nie może ponieść kosztów wynagrodzenia swobodnie wybranego adwokata lub radcy prawnego. Zasadność podobnego oświadczenia podlega jednak ocenie sądu, który rzeczony „uszczerbek” powinien widzieć przez pryzmat założenia, że konieczność ewentualnego korzystania z pomocy prawnej należy do normalnych zdarzeń w ludzkim życiu, więc rozsądny obywatel powinien się ubezpieczyć od ponoszenia związanych z tym kosztów, wziąć potrzebny kredyt, zgromadzić stosowne oszczędności, a gdy chodzi o pracowników – to korzystać również z zastępstwa oferowanego przez radców prawnych związków zawodowych (art. 465 § 1 KPC) i niejako w ostatniej kolejności oraz w sytuacji prawdziwie bez wyjścia „wyciągać ręce” po pomoc prawną finansowaną ze środków budżetu państwowego. W tym kontekście odmówienie powódce ustanowienia pełnomocnika z urzędu, motywowane jej sytuacją materialną i osobisto-rodzinną nie budzi zastrzeżeń, gdyż oznacza, że zainteresowana mogła liczyć na

wsparcie, w tym pomoc finansową, zarówno ze strony męża, jak też dwojga dorosłych dzieci.

Pogląd Sądu Okręgowego ma poza tym dodatkowe uzasadnienie w treści art. 117 § 2 zdanie 2 KPC. Przepis ten stanowi bowiem, że choćby nawet strona wykazała swe ubóstwo, to sąd „odmówi” ustanowienia adwokata lub radcy prawnego w razie „oczywistej bezzasadności” jej powództwa lub obrony. Pojęcie „oczywistej bezzasadności” ma odpowiednie zastosowanie również wobec kasacji i zgodnie z orzecznictwem wywodzącym się jeszcze z okresu międzywojennego dwudziestolecia powinno być rozumiane jako sytuacja, w której dla każdego prawnika jest bez potrzeby bliższego analizowania orzeczenia sądu drugiej instancji oczywiste, że nie sposób pod jego adresem przytoczyć i uzasadnić racjonalne podstawy kasacyjne. Takie były też okoliczności przedmiotowej sprawy. Powódka domagała się bowiem wznowienia postępowania w związku z jego nieważnością spowodowaną rzekomym faktem orzekania „przez sędziego wyłączonego z mocy ustawy” (art. 401 pkt 1 KPC), lecz nie przyjmowała do wiadomości, że przesłanki takiego wyłączenia określa tak-
sątywnie przepis art. 48 KPC i domagała się rozszerzenia zakresu zastosowania art. 401 pkt 1 KPC na sytuacje określone w art. 49 KPC, czyli w istocie oczekiwała od sądu ustanowienia nowego prawa.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

=====